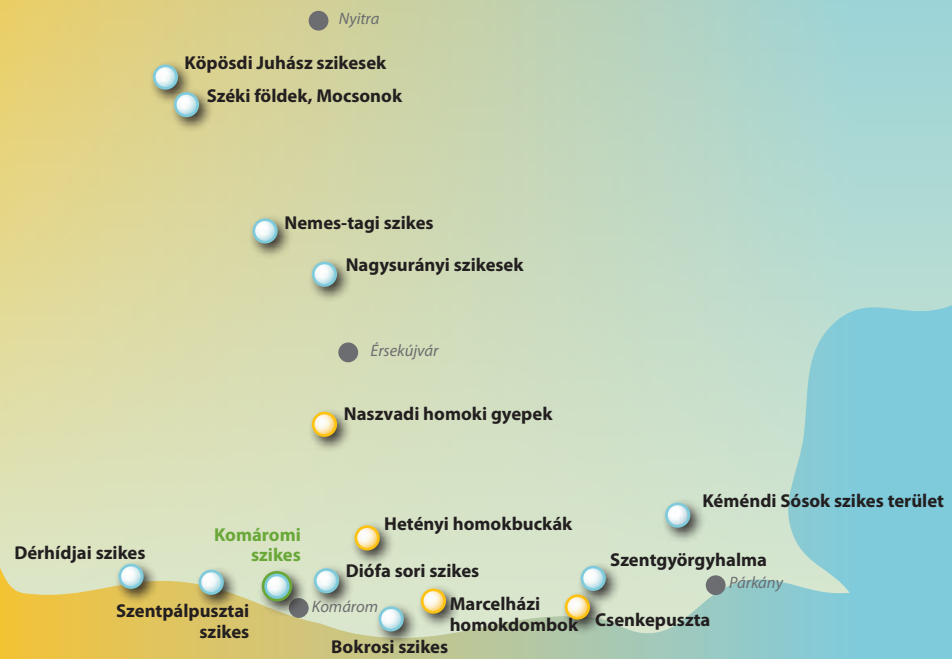

A DUNA MENTE TERMÉSZETI KINCSEI

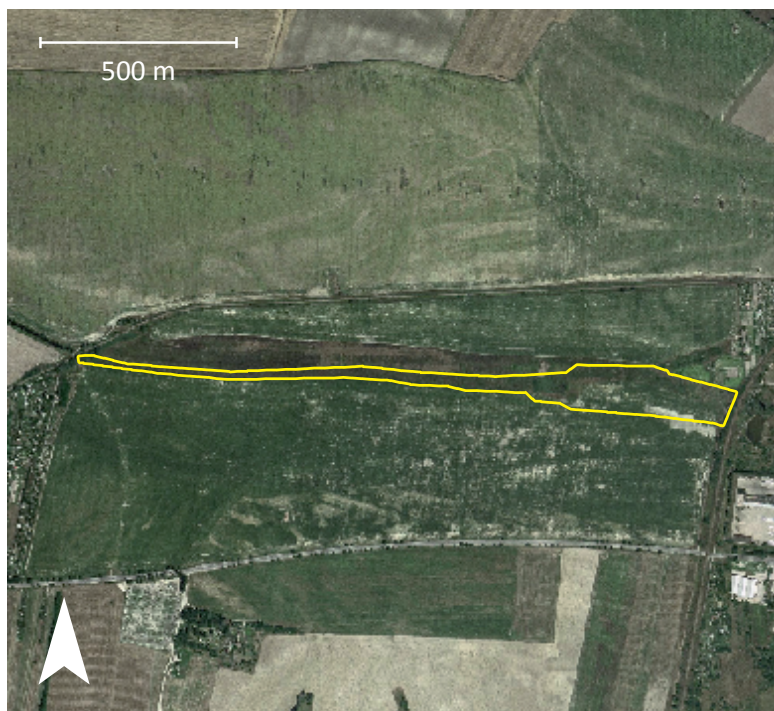

Komáromi szikes

A **Komáromi szikes** Révomárom (Komárno) városának igazgatási területéhez tartozik, Örsújfalun (Nová Stráž) közelében terül el. A kifejezetten szikes (magas sótartalmú) talajnak köszönhetően a terület különleges növény- és állatfajok élőhelye. Nemcsak hazai, hanem európai mércével mérve is egyedi, ezért 2004-től – **Komáromi szikes, közösségi jelentőségű természeti területként, 14,55 ha kiterjedéssel** – a Natura 2000 európai különleges természetmegőrzési területek ökológiai hálózatának részét képezi.

A különleges természetmegőrzési területek **Natura 2000** elnevezésű egységes ökológiai hálózata Európa természeti kincseinek megőrzése érdekében jött létre. Célja elsősorban a különleges és leginkább veszélyeztetett fajok és élőhelyek védelme az EU területén (azokat az élőhelyeket, amelyek védelme különleges jelentőséggel bír, **elsődleges fontosságú élőhelytípusoknak** nevezzük). A Natura 2000 hálózatát a ritka vagy veszélyeztetett madárfajok védelmére szolgáló **különleges madárvédelmi területek**, valamint az egyéb, különleges vagy veszélyeztetett növény- és állatfajok és élőhelyeik védelmére szolgáló **európai jelentőségű természetmegőrzési területek** alkotják.

Légi felvétel a területről

A hazai szabályozás szerint a terület 2012-től **Komáromi szikes Védett Természeti Terület** néven **4. fokú védelem** alatt áll, csakúgy, mint a **közösségi jelentőségű természeti terület** egésze.

A fentebb jelzett védettségi fok azt jelenti, hogy a terület meglehetősen szigorú védelem alatt áll. Ez **nem zárja ki a kaszálást és a legeltetést**, ugyanakkor **tilos a terület felszántása vagy lecsapolása**.

A Komáromi szikes látképe

A Komáromi szikes természeti kincsei

A **Komáromi szikes** egy terepmélyedésben terül el, intenzív művelésű szántók veszik körül. Európai szempontból jelentős, 1340-es jelölésű élőhelynek számít, ez a **kontinentális szikeseket és szikes (sós) réteket** jelöli, melyeket az EU **elsődleges fontosságú élőhelytípusnak** tekint.

A szikesek természetes ökoszisztémáját a talajban és a vízben feloldódott nagy mennyiségű só jellemzi. Elsősorban a tengermel-
lékeken fordulnak elő, jóval ritkábbak a kontinentális területeken. A Duna mentén a talaj sótartalma a talajvízben megtalálható,
könnyen oldódó sóknak (a karbonátok és szulfátok stb. formájában jelen lévő nátriumnak, magnéziumnak, kalciumnak) köszön-
hető. A talajvíz felső szintje a talajfelszín közelében található. Az év melegebb időszakában a párolgás jellemzőbb, mint a csapadék.
A sók a talajfelszínre jutva felhalmozódnak, olykor fehér kristályok formájában kicsapódva **szikvirágzásnak (sókivirágzásnak)**
nevezett képződményeket hoznak létre. A talaj szikesedését ásványokban gazdag vízzel történő elöntés, majd az ezt követő foko-
zatos kiszáradás, valamint emberi tevékenység (pl. ásványi trágya túlzott használata) is okozhatja.

Fotó: Viera Šefflerová Stanová

A **pozsgás őszirózsa** pannon endemizmus – azaz kizárólag a Pannon-síkság területén fordul elő. A múltban 55 előfordulási helye volt ismert, ma már csak 17 helyen fordul elő.

Fotó: Viera Šefflerová Stanová

Kicsapódott sókristályok – ún. szikvirágzás (sókivirágzás)

Fotó: Viera Šefflerová Stanová

Szikfolt

Első pillantásra a szikes táj unalmasnak tűnhet, de behatóbb szemlélődés után feltűnik, hogy a terep apró változásai, a talajvíz és a sótartalom ingadozása élőlények széles skálájának teremt megfelelő feltételeket. A Komáromi szikes területén **170 magasabb rendű növényfaj található meg**. Közöttük néhány igen ritka sókedvelő növény is, amely Szlovákiában a veszélyeztetett vagy a kritikusan veszélyeztetett növényfajok közé tartozik.

A sóban gazdag környezet a növényzet szempontjából extrém körülményeket teremt, amely csak a **sókedvelő (obligát halofita, sót igénylő)** növények kis csoportjának és a **sótűrő** növényeknek (tolerálják, de nem igénylik a sót) felel meg. Szlovákia flórájában a halofitákat 33 magasabb rendű (edényes) növény képviseli.

Fotó: Viera Šefférová Stanová

A **sziki üröm** Szlovákiában a veszélyeztetett fajok közé tartozik, kilátásai nem túl kedvezőek, mivel eltűnőben vannak a természetes élőhelyének számító szikesek.

A **sziki útifű** pozsgás felépítésével alkalmazkodott a sós környezethez. Szöveteiben nagy mennyiségű vizet képes elraktározni.

Fotó: Daniel Dítě

Ha a talajban magas a könnyen oldódó sók tartalma, a növényeknek magasabb ozmózisnyomást kell leküzdeniük a víz felvételekor, ami megnehezíti a vízfelvételt. A sós közeg hatása a növényekre nézve végső soron ugyanolyan, mint a szárazság. Ez megmutatkozik a növények megjelenésében is. Többnyire szürkés, csenevész növények, olykor pozsgás felépítésűek. Ezeknek a növényeknek a sejtjei akár a víz 6%-os sótartalmát is elviselik károsodás nélkül, miközben a világ tengereinek átlagos sótartalma 3,5%-os.

A vegetáció legkülönlegesebb megjelenési formái az ún. **szikfoltok (vaksziki növényzet)**. Ezek ritkás növénytakaróval borított, extrém sós talajú területek. Olyan veszélyeztetett fajok fordulnak elő itt, mint a **pozsgás őszirózsa** *Tripolium pannonicum* és a **sziki mézpázsit** *Puccinellia distans*.

A pannon régió szikes pusztáinak tipikus növénye, a **sziki üröm** *Artemisia santonicum*, amely a tavasszal elöntött, nyárra kiszáradó területeket kedveli. Egy további halofita faj, a **sziki útifű** *Plantago maritima* is a védett növényfajok közé tartozik Szlovákiában.

Az egyéves fűfélék közé tartozó **kígyófark** csak a szikes terület hosszabb ideig elöntött mélyedéseiben fordul elő.

Sziki mézpázsit

Fotó: Anton Kríšťín

A **rövidszárnyú rétisáska** az extenzív gazdálkodású dél-szlovákiai szikesek, rétek és legelők füves vegetációjának jellegzetes lakója.

Fotó: Anton Kríšťín

A **lótücsök** jelentős, nagy méretű rovar (kb. 50 mm-es), az alámosott talajt, a nedves szikeseket kedveli, és a rovarévő madarak tipikus tápláléka.

A szikes terület színes vegetációjában olyan veszélyeztetett fajok is megtalálhatók, mint a **kereklevelű buvákfű** *Bupleurum rotundifolium*, a **csutaksás** *Carex secalina* és a kritikusan veszélyeztetett **kígyófark** *Pholiurus pannonicus*.

A szikes területek ökoszisztémája mindenekelőtt azoknak az állatfajoknak teremt megfelelő körülményeket, amelyek kedvelik az extenzív gazdálkodású szikes rétek és legelők növényzetét. A gerinctelenek közül előfordul itt a **tengerzöld sáska** *Aiolopus thalassinus*, a **rövidszárnyú rétisáska** *Euchorthippus declivus*, a **fekete tücsök** *Melanogryllus desertus*, a **nagy kúpfejűszöcske** *Ruspolia nitidula* és mások. A nedves részeken esténként gyakran felhangzik a **lótücsök** *Grylotalpa grylotalpa* ciripelése.

Fotó: Stanislav Harvančík

A közösségi jelentőségű madárfajok közé tartozó **barna rétihéja** ezen a területen vadászik, a magasabb növényzetben, a talajon rak fészket.

Fotó: Stanislav Harvančík

A **kékes rétihéja** elsősorban a téli időszakban és vonuláskor figyelhető meg a területen. A közösségi jelentőségű madárfajok közé tartozik.

Számos **gerinces faj** is megtalálható a szikes területen. A különleges, ritka kétéltűeket a közösségi jelentőségű **vöröshasú unka** *Bombina bombina* képviseli. A hüllők közül megfigyelhető a területen a **fürge gyík** *Lacerta agilis*, amely szintén a közösségi jelentőségű fajok közé tartozik. A ragadozó madarak közül itt keres táplálékot a nyári időszakban a **barna rétihéja** *Circus aeruginosus*, télen pedig a **kékes rétihéja** *Circus cyaneus*. A területen költ a **cigánycsuk** *Saxicola torquata* és a **sárga billegető** *Motacilla flava*.

A szikest fenyegető veszélyek

A múlt század 60-as éveiben **lecsapolták** a területet, ilyen módon terjesztették ki a szántók határát. Emellett a bőszi vízerőmű megépítése következtében változott a talajvízháztartás, aminek a hatása szintén megmutatkozott a térségben. A szikest a peremterületek **beszántása**, a szomszédos földeken használt **vegyszerek** (műtrágyák, növényvédőszeresek – peszticidek) **átszivárgása**, valamint az **illegális hulladéklerakók** is veszélyeztetik. **A vízháztartás változása** kedvezőtlenül befolyásolta a talaj szikesedésének folyamatát, ami a **gazdálkodás megszűnésével** együtt azt eredményezte, hogy a szikeseken megkezdődött a magas fűfélék (pl. siskanád, közönséges nád), a bokrok és a gyomnövények **területfoglalása**, ezek a térség peremrészeiről terjednek el a szikesen.

A **fürge gyík** a száraz, napos, füves környezetet kedveli, az egyik legelterjedtebb hüllő Európában.

Fotó: Pavol Littera

A szikes elgazosodása a legeltetés megszűnése és a vízháztartás változásai miatt

Hogyan őrizhető meg ez az egyedülálló érték

A Dél-szlovákiai endemikus pannon szikesek és homokdűnék megújítása elnevezésű LIFE+ projekt (2011–2016) célja ezeknek az értékes és különleges élőhelyeknek a megőrzése.

Egyszerűen szólva: ha meg akarjuk menteni a szikes élőhelyeket, **meg kell őrizni a sziki fajoknak kedvező sós talajt**. Az elsődleges feltétel a **megfelelő vízháztartás**, mindenekelőtt a **talajvíz megfelelő szintje**. Ez elősegíti a párolgást, és a talaj felső rétegében nagyobb mennyiségű só halmozódik fel.

A másik feltétel a szikesek megfelelő művelése. A különleges növény – és állatfajok megőrzése érdekében **vissza kell térni a legeltetéshez, ami az ideális mód ezeknek a különleges természeti jelenségeknek a megőrzésére**.

Meg kell akadályozni a védett terület peremrészeinek **beszántását**, valamint a **hulladék lerakását** a térségben.

A Komáromi szikesen kívül a LIFE+ projekt a **Duna menti régió további 10 közösségi jelentőségű természeti területére** is kiterjed, melyeken megtalálhatók a különleges szikesek maradványai. A tervek szerint 379 hektárnyi szikes terület megújítására, majd fenntartására kerül sor. Ez azonban már a helyi lakosság feladata. Az egyik célkitűzés ezért a szikesek egyediségének megismertetése a helyi lakosokkal. A projekt külön figyelmet fordít a témakör oktatási folyamatba történő bevezetésére Komárom általános iskoláiban.

Bővebb információk: www.daphne.sk/pannonicsk és www.perlypodunajska.sk.

Fotó: Viera Šefflerová Stanová

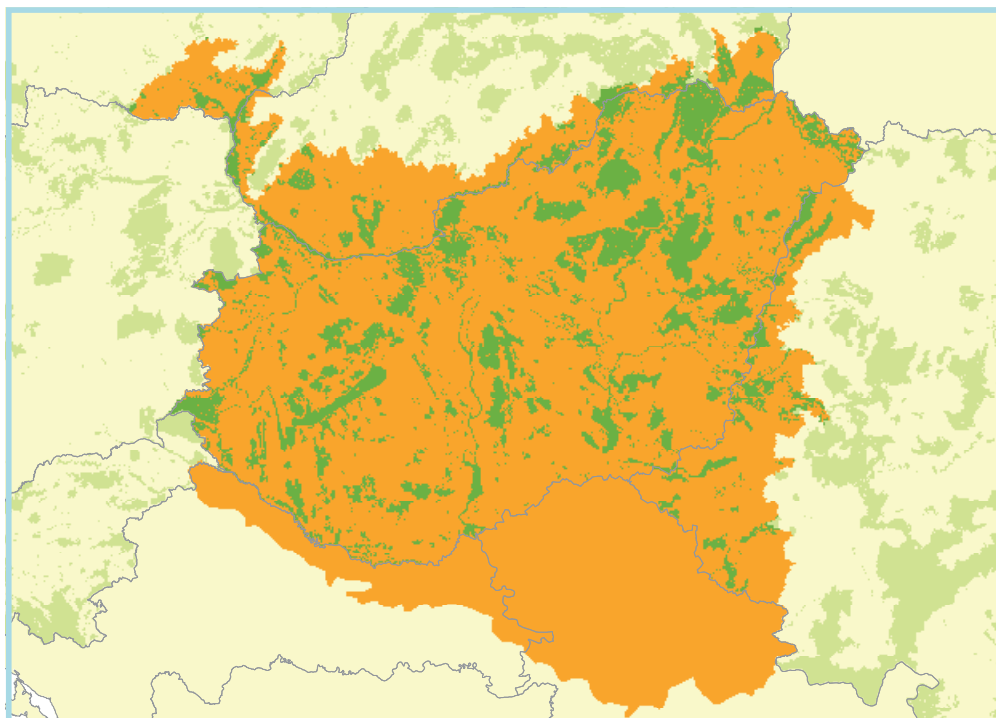
A legeltetés jelentősége abban áll, hogy megfelelő feltételeket teremt a sókedvelő növényfajok számára, mivel fenntartja az alacsony vegetációt, biztosítja a talaj felszínének szükséges megbontását, majd tömörülését, és megakadályozza a terület elgazosodását.

Európai és szlovákiai szikes területek

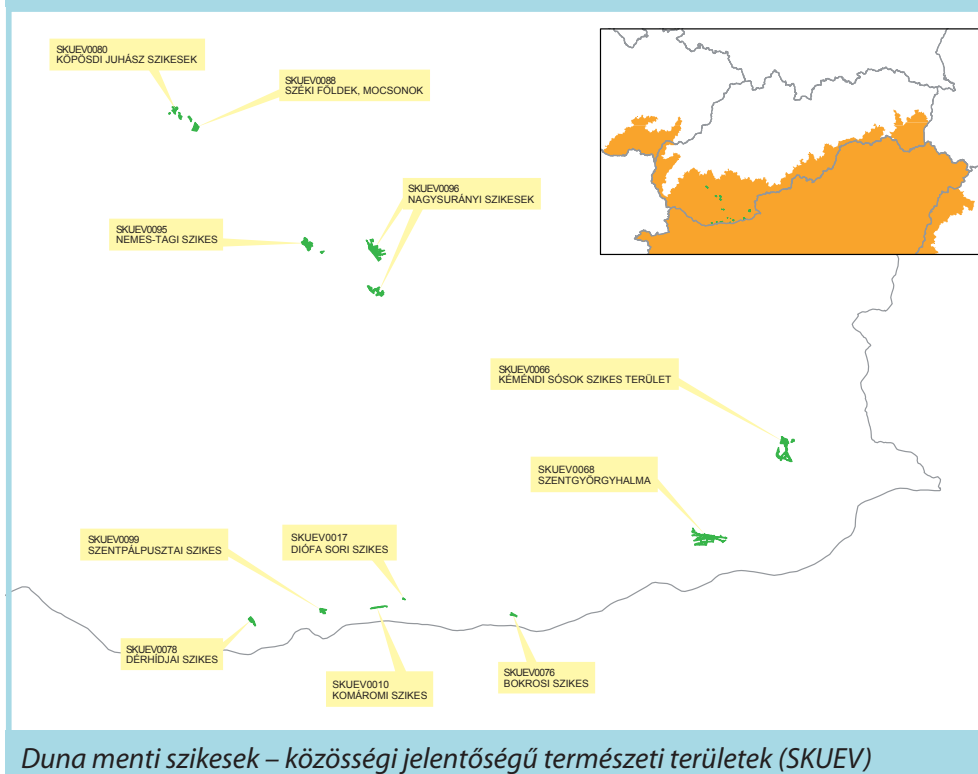
A kontinentális szikesek és szikes (sós) rétek Szlovákia-, ill. Európa-szerte is a legveszélyeztetettebb élőhelytípusok közé tartoznak.

Európában csak néhány országban lelhetők fel, elterjedésüknek központja a Pannon régió, az EU területének csak 3%-át teszik ki. A szikesek Szlovákiában elszórta, szigeteket alkotva fordulnak elő, fő elterjedésük Magyarországon van, Szlovákiában elterjedésük északi határa húzódik.

A múlt század 50-es éveiben a Duna-menti síkság viszonylag nagy, megközelítőleg **8 300 hektáros** területét foglalták el a szikes területek. Nagyobb részüket lecsapolták, beszántották, erdősítették vagy benőtte a növényzet. A szikesek utolsó maradványai **szigetszerűen szórta maradtak** fenn. Területük összesen kb. 500 hektárt tesz ki, amelyet a megváltozott vízháztartás és a megfelelő gazdálkodás hiánya miatt a továbbra is az eltűnés veszélye fenyeget.

Pannon biogeográfiai régió – zöld színnel a Natura 2000-es területeket jelöltük.

Duna menti szikesek – közösségi jelentőségű természeti területek (SKUEV)

Készítette a Daphne Alkalmazott Ökológiai Intézet (DAPHNE – Inštitút aplikovanej ekológie, Bratislava, www.daphne.sk) az Állami Természetvédelmi Hivatal – Dunai Ártéri Erdők Tájvédelmi Körzet Igazgatósága (ŠOP SR – Správa CHKO Dunajské luhy, www.sopsr.sk), valamint a Pozsonyi Regionális Természetvédő Egyesülettel (BROZ, www.broz.sk) közreműködésével.

Fordítás: Elokvent, s. r. o., www.elokvent.sk | **Grafika és rajzok:** Riki Watzka, www.rwdesign.sk

Készült a LIFE10NAT/SK/083 – a Dél-szlovákiai endemikus pannon szikesek és homokdűnék megújítása – projekt keretében, az Európai Unió LIFE+ programból származó pénzügyi támogatásával, valamint a Szlovák Környezetvédelmi Minisztérium támogatásával.

